

BARNAS VALG 2021

Redd Barna

MÁNÁID VÁLGA
OAHPAHEADDJEBAGADUS

MANIN MÁNÁID VÁLGA?

Ollu mánáid ja nuoraid mielas lea politihkka láittas ja váttis ipmirdit. Ain lea vuollegris válgaossálastin nuoraid gaskkas gaskal 18 ja 24 lagi. Redd Barna hálíida addit mánáide ja nuoraide vejolašvuoda oahppat politihka birra miellagiddevaš ja movttiidahti vugiin. ON mánáidkonvenšuvdna dadjá ahte buot mánán galgá leat vuogatvuota dadjat maid oaivvildit, ahte sin guldalit ja váldet duoðalaččat. Mánát galget sáhttit váikkuhit áššiin mat gullet sidjiide. Danin leat mii ráhkadan Mánáid Válga.

Mánáid Válga addá vejolašvuoda oaidnit movt demokratija doaibmá, ja diktá mánáid beassat politihka váikkuhit dan bokte go besset jienastit digitálalaččat bellodaga mainna leat eanemus ovtaaoavilis. Movt son Norga livčči oaidnit jus mánát livče beassan mearridit? Oazžut máhtu demokratijja birra dahká ahte šaddá álkibut beroštit, váikkuhit servvodaga mas eallá ja dahká ahte lea eanet jáhkehahtti ahte jienasta go oažju jienastanvuogatvuoda. Mánáid jietna lea dehálaš, dat sáhttá dagahit rievдama!

Oðas dán lagi lea ahte oassi ávdnasiin lea jorgaluvvon davvisámegillii, máttasámegillii, julevsámegillii ja oðdadárogillii. Neahktasiidu lea universálalaččat hábmejuvvon ja ollu filmmat leat giehtagillii dulkojuvvon ja oaidnodulkouvvon. ON ceavzilvuodamihtut leat maiddái diibmoplásans dán lagi. Vai olahit ceavzilvuodamihtuid ovdal lagi 2030 de fertejít buot riikkat málmmis ráhkadit plánaid ja politihka. Oahppit galget oahppat eanet movt norgga politihkka lea veahkkin hábmeme fátmasteaddji ja ceavzilis málmmi gos vuostildit geafivuođa, dálkkádatrievdamiid ja erohusaid.

Oðða oahppoplánadahkosis (ML20) lea demokratija ja borgárvuhta okta fágaraſtildeaddji fáttáin. Demokratijaoahpaheapmi galgá dainna lágiin leat guovddážis buot fágain. Mánáid Válga vuoggasadj lea sihke guovddášelemanttain, vuodđogálggain ja gealbomihttomeriin. Redd Barna sávvá skuvllat ja oahpaheaddjit lágidit nu ahte Mánáid Válgas barget fágaraſtildeaddji vugiin ja čiekjudanoahpuin guovddážis. Mánát ja nuorat beroštit das ahte skuvla láhcá dili nu ahte politihkka orro áigeguovdil, miellagiddevaš ja boktá beroštumi ohppiin. Sávvat Mánáid Válga sáhtta dasa veahkkin, ja ahte skuvllat miehtá riikka diktet mánáid ja nuoraid jienaid oažžut váldosaji oahpahusas.

Lihkku Mánáid Válggain!

Dearvvuođaiguin Redd Barna

Giitu Oahpahusdirektoráhtii, Sparebankstiftelsenii, Noradii ja Bufdirii go leat ruhtadan Mánáid Válga 2021.

SISDOALLU

NEAHTASIIDU JA SISDOALLU	3
DIIBMOPLÁNAEVTOHUS	4
OAHPOPLÁNA MÁHTTOLOKTN	5
GEALBOMIHTTOMEARIT	6
LÁVLLATEAKSTA	7–8
MÁNÁIDE HEIVEHUVVON BELLODATPROGRAMMAT	9
BUOHTASTAHTTIT POLITIHKALAŠ FÁTTÁID	10
MÁNÁID VÁLGASOVVA	11
FILMMAT DEMOKRATIIJA BIRRA	12
FILBMA: VÁIKKUHEAPMI	13
ON CEAVZILVUODAMIHTUT	14
FILBMA: SÁMEDIGGI	15
MÁNÁID VÁLGOMÁHTA	16–17
JIENASTIT MÁNÁID VÁLGGAS!	18–19
UNIVERSÁLA HÁPMI	20
ON MÁNÁIDKONVENŠUVDNA	21
CAVGILEAMIT EARÁ RESURSSAIDE	22

Ovttasbargoguoimmit

Konsepta, filbma ja válgašovva: Stian Barsnes Simonsen ja Nordic Screens

Válgomáhta: NTB ja Alltinget

Web-ovdánahttit: Oxx

Sámegillii jorgalan: Davvi girji ja Kari Utsi

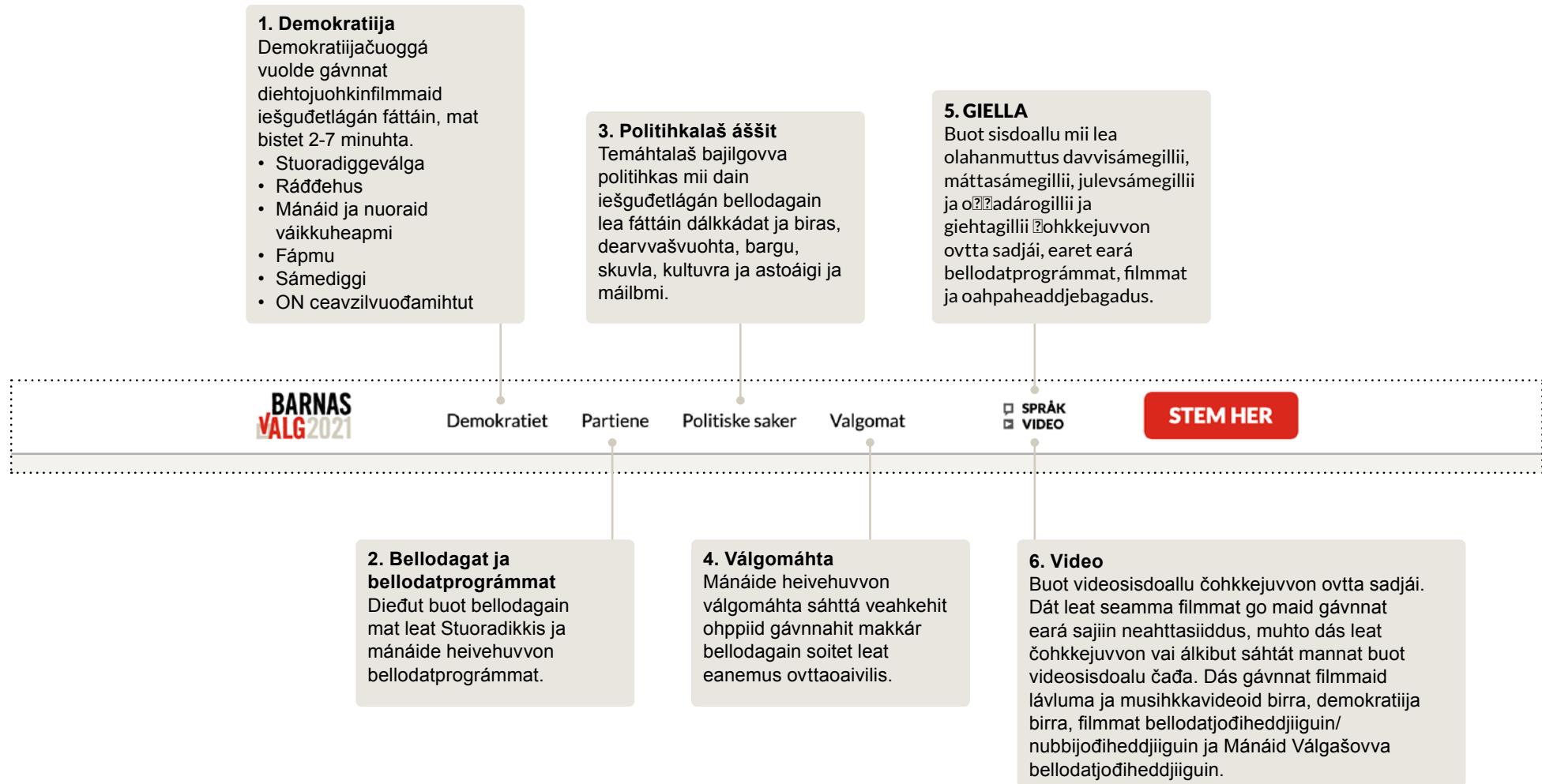
Odðadárogillii: Rett norsk

Giehtagillii jorgalan: Supervisuell

Oaidnodulkon: Media LT

Giitu buot mánáide ja nuoraide geat leat leamašan fárus oassálastinprosseassain, referánsajoavkuin, geahčäleemiin ja filbmemiin: Antonio, Iben, Ayesha, Zakaria, Ronja, Freya Daisy, Ulrik, Ane, Isak, Audun, David, Helene, Linnea, Ava, Emma Sofie, Reem, Jonas, Elias, Rose, Aurora, Herman, Risten, Dina Andrea, Torgeir, Iben, Ida, Vilma, Sofia, Alva, Daniel, lærere og elever i klasse 6A på Fagerholt skole og lærere og elever på Fløysbonn skole.

MÁNÁID VÁLGA: NEAHTTASIIDU JA SISDOALLU

DIIBMOPLÁNAEVTOHUS

Juohke skuvllas mearridehpet ieža movt hálliidehpet atnit Mánáid Válga-resurssaid. Lea vejolaš atnit osiid ávdnasiin dahje atnit buot sisoalu. Don oaahpaheaddjin válljet mii leat buoremus du luohkkái. Dá lea evttohus movt sahttá plánet vai šaddá fágaidrasttildeaddji doaibman ja váfista čiekjudanoahpu golmma vahkku áigodagas borgemánu 23.b. rájes čakčamánu 9.b. rádjái.

	Vuossárga	Manjebárga	Gaskavahkku	Duorastat	Bearjadat
V. 34	Lávlun - Válgašovva filmmaiguin Fáddá: Demokratija, Stuoradiggi ja Sámediggi	Bargiidbellodat (Bb): bellodatprogramma + válgašovva Fáddá: Ovdánahttinpolitikhka	Olgeš (O): bellodatprogramma + válgašovva Fáddá: Ráddéhus	Guovddášbellodat (Gb): bellodatprogramma + válgašovva Fáddá: Stuoradiggeválga	Gurut (G): bellodatprogramma + válgašovva Fáddá: Eahpeformála fápmu
V. 35	Sosialistalaš Gurutbellodat (SG): bellodatprogramma + válgašovvaa Fáddá: Almmuhanfriddjavuohta	Risttalaš álbmotbellodat (KrF): bellodatprogramma + válgašovva Fáddá: ON ceavzilvuođamihtut	Birasbellodat Ruonát (BR): bellodatprogramma + válgašovva Fáddá: Váikkuheapmi	Ovddádusbellodat (FrP): bellodatprogramma + válgašovva Fáddá: Fápmojuohkinprinsihppa	Ruoksat: bellodatprogramma + válgašovva Fáddá: Fápmu
V. 36	Válgašovva: nuoraibbellodatjođiheaddje- duella Fáddá: Nuoraibbellodagat	Buohtastahttit politikhkalaš áššiid	Válgomáhta	Jienastit!	Válgašovva bohtosiiguin Árvvoštallan

OAHPPOPLÁNA MÁHTTOLOKTEN (ML20)

BAJIT OASSI DEMOKRATIIJA JA BORGÁRVUODA BIRRA

Demokratija ja mielborgárvuhta fáddán skuvillas galgá addit ohppiide máhtu demokratija eavttuid, árvvuid ja njuolgadusaid birra, ja dahkat nu ahte sii sáhttet oassálastit demokráhtalaš proseassain. Oahpahus galgá addit ipmárdusa demokratija ja guovddáš olmmošvuigatvuodaid oktavuoðain, nu go cealkinfriddjavuohta, jienastanvuigatvuohja ja organisaunfriddjavuohta. Sii galget oažžut ipmárdusa das ahte demokratijas leat iešguðet hámit ja albmaneamit.

Go barget fáttáin demokratija ja mielborgárvuhta, de galget oahppit ipmirdit oktavuoða indviidda vuogatvuodaid ja geatnegasvuodaid gaskkas. Indviiddain lea vuogatvuohja oassálastit politikhalaš bargguin, seammás go servodat lea sorjavaš das ahte álbmot geavaha vuogatvuodaid oassálastit politikhalaš barggus ja hábmet siviila servodaga. Skuvla galgá arvvosmahtit ohppiid šaddat aktiivvalaš mielborgárin, ja addit sidjide gealbbu oassálastit demokratija viidáset ovdánahttimis Norggas.

Oahpahus galgá addit ohppiide máhtu ja gálggaid dustet hástalusaid demokráhtalaš prinsihpaid mielde. Sii galget ipmirdit dilemmaid mat leat das ahte dohkkehít sihke eanetlogu rievtti ja unnitlogu vuogatvuodaid. Sii galget hárjehallat dáiddu jurddašit kritikhalačcat, oahppat dustet oaivilvuostelasvuodaðid ja áktet guovtteaivilvuoda.

Barggu bokte fáttáin galget oahppit oahppat manne demokratija ii sáhte atnit diehtellassan, ja ahte dan ferte ovdánahttit ja bajásdoallat.

GUOVDDÁŠELEMEANTTAT SERVODATFÁGAS

Oahppit galget áddet mo geográfalaš, historjálaš ja dálááiggi bealit leat bidjan ja bidjet eavttuid vejolašvuodaide mat olbmuin leat leamaš ja leat ovttasbargat, organiseret ja dahkat mearrädusaid iešguðet servodagain. Sii galget áddet manne riiddut leat čuožžilan ja čuožžilit, ja mo dat leat gieðhallojuvvon ja gieðhallojuvvor. Oahppit galget oažžut hárjáneami mo demokratija doaibmá praksisas vai sáhttet váikkuhit servodathábmemii. Dán guovddášeleteantta sisdoalu galgá geahččat iešguðet perspektiivvaid vuodul, báikkálaš dásis globála dássái, ja eamiálbmot- ja minoritehtaperspektiivvain, mas deattuha vássánáiggi, dálááiggi ja boahtteáiggi.

FÁGARASTTILDEADDJI FÁTTÁT SERVODATFÁGAS

Servodatfágas demokratija ja mielborgárvuoða fágaidrasttildeaddji fáttás galget oahppit ovdánahttit máhtu ja gálggaid vai sáhttet hábmet demokráhtalaš proseassaid ja searvat daidda. Fága galgá váikkuhit dasa ahte oahppit ovdánahttet máhtu ja áddejumi demokráhtalaš árvvuide ja prinsihpaide. Oahppit galget maiddái áddet demokráhtalaš ásahusaid ovdáneami Sámis, ja mo siida lea leamaš ja lea ain okta vuohki organiseret iežas demokráhtalašat. Dát guoská maiddái sápmelaðaid doarjagi riikkaidgaskasaš eamiálbmotovttasbargguin ja riikkaidgaskasaš soahpamušain ja konvenšuvnnaid mearkkašumis demokráhtalaš ovdáneapmái. Barggadettiin servodatfágain galget oahppit jurddašit kritikhalačcat, váldit iešguðet perspektiivvaid, gieðahallat digaštallamiid ja žájehit aktiiva mielborgárvuoða. Servodatfágas galgá váikkuhit dasa ahte oahppit máhttet searvat demokratijai ja viidásit ovdánahttit dan ja eastadir ekstrema miellaguottuid, ekstrema daguid ja terrorismma. Máhttu terrordagu birra Norggas suoidhemánu 22.b. 2011 galgá leat oassin oahpahusas dán birra.

NJÁLMMÁLAŠ GÁLGGAT SERVODATFÁGAS

Njálmálaš gálggat servodatfágas mearkkašit ahte máhttá guldalit, dulkot, sátnádit ja ovddidit oaiviliid, addit responssa ja digaštallat earáiguin. Áddet earáid oaiviliid ja jeerrat cielggadeaddji ja ciekjudeaddji gažaldagaid gullet maiddái dása. Njálmálaš gálggaide gullá maiddái searvat njálmálaš mualanárbevirrui vai ádde sámi servodaga ja kultuvrra. Njálmálaš gálggaid ovdánahttin vuolgá iežas oaiviliid ovdanbuktimis, vurrolagaid sáni saji válđimis, guldaleamis ja addimis earáde responssa, dasa ahte váldit iešguðet perspektiivvaid ja vuoduštit ákkastallama stuorát sivvaoktavuoðain. Ovdánahttin mearkkaša dasto eanet muallit oktavuoðaid birra, ságaškušsat fágalaš gažaldagaid ja gieðahallat eanet kompleaksa dieđuid ja áddet mo iešguðet ovdanbuktinvuogit váikkuhit sisdollui ja vuostáiváldái.

Loga eanet Oahpahusdirektoráhta ruovttusiiddus:
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/>

GEALBOMIHTTOMEARIT

MANJNIL 7. CEAHKI

SERVODATFÁGA

- Váld dahit dehálaš dáhpáhusaid mat leat dagahan dan demokratija mii mis lea Norggas ja Sámis dál ja buohastahttit mo ovttaskas olbmuin lea vejolašvuota váikkuhit mearrádusaide iešguđet stivrenvugiin
- Suokkardit ja ovdanbuktit guoddevaš ovdáneami globála hástalusa ja mat váikkhusat das sáhttet leat, ja evttohit mo olmmoš sáhttá leat mielede vuosttaldeamen hástalusa ja mo riikkaid ovttasbargu sáhttá veahkehit
- ságastallat olmmoš- ja dásseárvosašvuoda ja buohastahttit mo olmmoš- ja eamiálbmotvuogatvuodat leat bearráigehčcon ja bearráigehčcojut iešguđet riikkain

SÁMEGIELLA

- guldalit ja meannudit earáid árvalusaide ja ieš albmanahattit ja ákkastallat iežas oaiviliid beali

KOEE

- Suokkardit ja váld dahit iežas ja earáid perspektiivvaid ehtalaš dilemmain mat gusket árgabeai- ja servodathástalusaide

MUSIHKKA

- Cájehit musihka, lávlagiid ja eará vokálalaš ovdanbuktimiid ja dánsumiid repertuára dáláággis ja historjás

DUODJI

- Suokkardit ja mitalit mo duodji, dáidda ja arkitektuvra gaskkustit vuoinjña, identitehta ja gullevašvuoda, ja geavahit symbolihka ja ivnniid ovdanbuktit dovdduid ja oaiviliid iežaset bargguin

MANJNIL 10. CEAHKI

SERVODATFÁGA

- Váld dahit Norgga ja Sámi politikhalaš vuogádagaid ja čálgoservodagaid mihtimasvuodaaid ja reflekeret guovddáš hástalusaide birra
- Reflekeret main aktevrrain lea fápmu dálá servodagas, ja mo sii vuoduštit iežaset oaiviliid
- Suokkardit ja čilget mo olmmoš- ja eamiálbmotvuogatvuodat ja eará riikkaidgaskasaš soahpamušat ja ovttasbarggut leat váikkuhan nationála politihkii, olbmuid eallimii ja dásseárvui ja ovttáárvosašvuhtii

SÁMEGIELLA

- Dovdát ja geavahit iešguđetlágán gielalaš ja estehtalaš váikkuhangaskaomiid ja retoralaš apeallavugiid
- iešguđetlágán teakstašlájaid plánet ja hábmet struktuvrrain mii lea heivehuvvon sisdollui, ulbmilii ja vuostáiváldái

KOEE

- Suokkardit earáid perspektiivva ja gieđahallat sierraoaivilvuoda ja digaštallama
- identifiseret ja ságaškušsat áigeguovdilis ehtalaš čuołmmaid mat gusket olmmošvuogatvuodaide, eamiálbmogiid vuogatvuodaide, guoddevašvuhtii ja geafivuhtii

MUSIHKKA

- Suokkardit ja ságaškušsat musihka ja dánsuma mearkkašumi servodahkii, maiddái sámi musihkii ja dánsumii buot njealji sámi riikkas, ja ehtalaš čuołmmaid mat gusket musihkalaš ovdanbuktimiidda ja musihkkakultuvrii

DUODJI

- Guorahallat mo sámi dáidda hástala, ja ráhkadit dáiddaovdanbuktimiid mat fuomášuhttet hástalusaide iežas dáláággis

LÁVLLATEAKSTA: EN MILLION REGNBUER

Suoknjadahkki: Kjetil Røst Nilsen

Teaksta: Stian Barsnes-Simonsen

Artista: Dina Matheussen

Vi er ikke enig om alt.

Det er ganske normalt.

Å være helt forskjellige.

Så mye som kan gå galt

Livet er ganske brutal.

Likevel er vi heldige.

For når vi har ett mål, så går vi i takt.

Om vi må være sterke, samles vår makt – vår makt.

Vi er ikke enige om alt. Det er visst ganske normalt,
men la det være sagt:

Vi er én million regnbuer – som lover alt blir bra. Vi lover alt blir bra.

Vi er én million regnbuer – som virkelig farger av - som virkelig farger av.

Vi er alle forskjellige, men aldri aleine.

Når det pøser, lyser vi opp i regnet.

Vi er én million regnbuer - som lover alt blir bra. Vi lover alt blir bra.

I vårt demokrati

hva vil det egentlig si

å være barn og unge?

Hva er din viktigste sak?

hvor må vi virkelig ta tak?

Er noen tak altfor tunge?

Om alle løfter, skaper vi bærekraft.

Om alle løfter, sammen samles vår makt – vår makt.

Vi er ikke enig om alt. Det er visst ganske normalt,
men la det være sagt:

Vi er én million regnbuer som lover alt blir bra. Vi lover alt blir bra.

Vi er én million regnbuer som virkelig farger av - som virkelig farger av.

Vi er alle forskjellige, men aldri aleine.

Når det pøser, lyser vi opp i regnet.

Vi er én million regnbuer - som lover alt blir bra. Vi lover alt blir bra.

Om du så roper, om du så tier.

Alt hva du tenker og mener og sier.

Du har din frihet. Landet er fritt.

Velg hva du vil, yo - for valget er ditt!

Nå er det Barnas Valg, Barnas Valg, Barnas – Barnas Valg

Nå er det Barnas Valg, Barnas Valg, Barnas – Barnas Valg

Nå er det Barnas Valg, Barnas Valg, Barnas – Barnas Valg

Ja, det er Barnas Valg, Barnas Valg, Barnas, hehehehe!

Vi er én million regnbuer – som lover alt blir bra. Vi lover alt blir bra.

Vi er én million regnbuer – som virkelig farger av - som virkelig farger av.

Vi er alle forskjellige, men aldri aleine.

Når det pøser, lyser vi opp i regnet.

Vi er én million regnbuer - som lover alt blir bra. Vi lover alt blir bra.

Oahppomihttu: Maid mearkkaša demokratija ja válga mánáide ja nuoraide?

Áigi: lávlla ja musihkkavideo sullii 4 minuhta + vállegejuvpon áigi lávlumi, dánsumi ja ságastallamiidda

1. Lávlun musihkkavideoin

Álggat diimmu lávlaga lávlumi ja oahpet dánss! Soitá dát šaddat vahku lávlla?

2. Fáttát Mánáid Válgas

Jeara oahpiin makkár fáttáid lávlla guoskaha ja mital ahte dá lea man birra sii galget eanet oahppat Mánáid Válgas:

soabalašvuhta/soabatmeahttunvuhta, leat iešguðetlágánat, mánát ja nuorat, ceavzilvuhta, demokratija, fápmu, friddjavuohta, VÁLGA

Gula oahpiin man birra sii hálidit eanet oahppat, ja guldal manin oahpiid mielas daid fáttáid lea dehálaš eanet guerahallat!

2. Reflekšuvdna

Mánáid válga lea mánáid ja nuoraid birra, ja ja ahte sii galget šaddat eanet sáhkkit politihka guovdu. Danin lea dehálaš ahte oahppit ipmirdit ahte politihka ja válggat ollu leat mánáid ja nuoraid birra. Ane lávllateavstta vuolggasadjin ságastallamiidda vállegejuvpon fáttáid birra olgeš bealde.

3. Doaimmat

Ane osiid lávllateavstta ja ságastallanjearahallamiin vuolggasadjin iešguðetlágán hutkás bargobihtáide, nugo ovdamearkka dihre čállit lohkiidčállosa, ráhkadir dáidaga, govvet juoidá dahje ráhkadir smávva filmmaža.

4. Loahpaheapmi

Čoahkkáigease oahpiiguin jurdagiid das mii sin mielas lea deháleamos demokratijain ja válggain mánáide ja nuoraide. Lávlot lávlaga okte vel ja dásnot dánss!

JEARALDAGAT LÁVLAGII

Arvedávgi

- Manin jáhkkibehtet Mánáid Válga-lávlla lea miljovnna arvedávggiid birra?
- Maid arvedávgi dávjá govasta? Huma girjáivuoða birra, ahte buohkat leat iešguðetlágánat ja ahte dat mii dakhá arvedávggi erenoamážin leat ge juste dat iešguðetlágán ivnnit.
- Geat leat miljovnna arvedávggi? Norggas leat eanetgo miljovnna máná, ja dat lea ágga manin lávlot miljovnna arvedávggis.
- Maid jurddašehpet cealkagis «Vi er en million regnbuer som lover alt blir bra»?

Demokratija

- Mii lea demokratija?
- Maid mearkkaša demokratija mánáide ja nuoraide?
- Movt sáhttet mánát ja nuorat oassálastit demokratijas?
- Maid oaivvildit das ahte miljovnna arvedávggi báidnet? Huma dan birra ahte mánáid ja nuoraid oaivilin lea mearkkašupmi politihkkii, ja atte ovdamearkkaid das.

Soabalašvuhta ja soabatmeahttunvuhta

- Makkár áššiin jáhkkibehtet ollu mánáid ja nuoraid beroštit? Makkár áššiin beroštehpét dii?
- Leat go muhtin áššit main oallugat dis leat ovttaoaivilis? Sáhttibehtet go buktit ovdamearkkaid áššiin main mánát ja nuorat eai soaitte ovttaoaivilis? Makkár áššiin jáhkkibehtet ollu rávisolbmuid leat ovttaoaivilis dahje eai?
- Manin lea oalle dábálaš ii leat ovttaoaivilis juohke áššis?
- Manin lea dehálaš ahte leat iešguðetlágán oaivilat demokratijas? Huma dan birra ahte politihka lea ge juste dat, ahte soabadit gávdnat oktasač cövdosiid, vaikko vel eai leat ge ovttaoaivilis, ja ahte dan dakhá demokráhtalaš proseassain. Huma maiddái dan birra ahte iešguðetlágán bellodagat ovddastit iešguðetlágán oaivilid, vai mii vállegejeaddjin sáhttit sin geaiguin leat eanemus ovttaoaivilis.

Ohppiid deháleamos ášši

- «Mii lea du deháleamos ášši?» Mas don beroštat eanemusat?
«Gokko fertet duoðas ražastit?» Makkár áššiin lea erenoamáš dehálaš bargat?
«Leat go muhtin ražasteamit beare lossadat?» Maid dainna oaivvilda? Orrot go muhtin áššit beare váddásat čoavdit? Maid de sáhttit dahkat?

MÁNÁIDE HEIVEHUVVON BELLODATPROGRÁMMAT

Oahppomihttu: Makkár áššiin beroštit bellodagat?

Aigi: váglašovva sullii 20 minuhta / 60 sekundda filbma + áigi suokkardit bellodatprográmmaid

Leat ollu vuogit movt sáhttá suokkardit bellodatprográmmaid. Redd Barna evttoha ahte luohkká bargá ovttain bellodagain juohke beaivvi ja dainna lágiin čađaha buot bellodagaid ovci beaivvis. Muhtin luohkát soitet diehtit ollu bellodagain ja earát fas unnit. Luohká sáhttá maiddái juohkit joavkuide ja buot bellodatprográmmaid sáhttá čađahit diimmus. Don oahpaheaddjin heivehat doaimma, ja dá lea evttohus maid sáhttá atnit buot bellodagaide.

1. Álgaheapmi

Álgat diimmu boktit ohppiin dieđuid mat sis ovdalačcas leat bellodagaid birra, ja introdusere makkár bellodaga birra galgabehtet oahpat. Maid dihtet oahppit bellodagas ovdalačcas? Maid leat sáhkit oahppat eanet?

2. Geahča filmma/Válgašovva

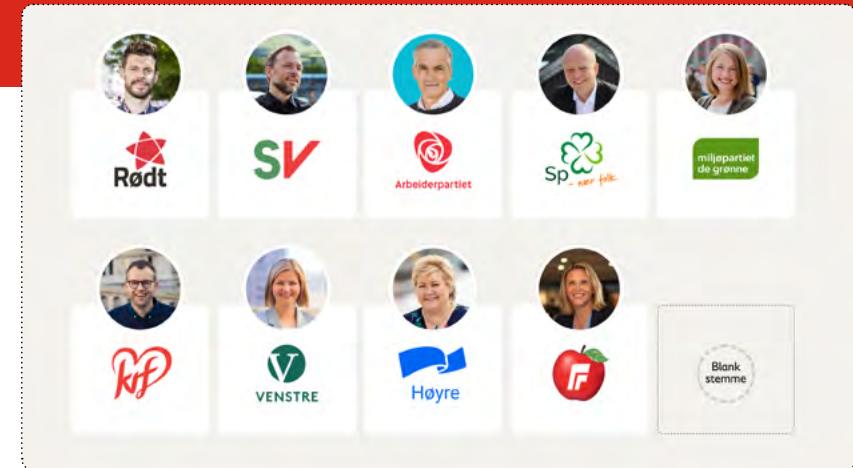
Váglašovva leat juohke bellodaga bellodatjođihedđiin/nubbijođihedđiin, mas earet eará lea 60 sekundda guhku filbma bellodaga birra, filbma ja jearahallan bellodatjođihedđiin. Válgariemuid sáhttá geahčat ollásit dahje sáhttibehtet duššo geahčat 60 sekundda guhku filmma.

3. Suokkardehpet bellodatprográmmaid

Dvitte ohppiid mannat ruovtusiidui/atnet smartboarda ja lohket mánáide heivehuvvon bellodatprográmma. Lea maiddái vejolaš viežżat dan PDF-hámis ja bidjat dan luohkkalanja seaidnái. Dvitte ohppiid vástidit čuovvovaš jearaldagaid: Mii lea bellodatnamma ja manin jáhkibehtet bellodagas juste dien nama? Makkár ivnni atná bellodat, ja manin? Gii lea bellodatjođiheadđi? Diehtibehtet go eará politihkkariid seamma bellodagas? Makkár áššiin berošta bellodat? Makkár politihka jođiha bellodat? Maid hálíidehpet diehtit bellodaga birra?

5. Loahpaheapmi

Ohpet go maidege maid it máhttán ovdalačcas? Makkár áššiin berošta bellodat? Gehčet 60 sekundda filmma bellodaga birra loahpaheapmin ja geardduheapmin ovdal go loahpahehpet diimmu.

JEARALDAGAT JA VÁSTÁDUSAT

Mii lea mánáide heivehuvvon bellodatprográmma?

Buot bellodagat leat ráhkadan mánáide heivehuvvon prográmma mas álkít ja cielgasit addet dieđuid bellodagaset birra ja politihkaset birra.

Gii lea čállán neahttiisiidduid sisdoalu?

Buot sisdoalu bellodatsiidduin ja mánáide heivehuvvon bellodatprográmmain leat bellodagat ieža čállán. Dat gusto maiddái politihkalaš áššiide fáddágoarttain maid gávnat vuolemusas bellodatsiiddus ja Politihkalaš áššít-siiddus. Eará sisdoalu lea Redd Barna hábmen ovttas Nordic Screens buvttadanfitnodagain.

Manin leat bellodagat dan ortnetvuorus go leat?

Mii leat váljen ovdanbuktit bellodagaid dábálaš politihkalaš vugiu gurut bealis olgeš beallái. Sajit leat fásta, ja čuvvot lohkanháltti gurut bealis olgeš beallái, vai lea nu álki go vejolaš ohppiide geain lea heitot oaidnu gávdnat fas bellodagaid.

BUOHTASTAHTTIT POLITIKALAŠ FÁTTÁID

Oahppomihtu: Mat leat erohusat iešguðetlágán bellodagaid gaskkas?

Áigi: guhtha iešguðetlágán fáttá main leat ollu dieðut – áigi heivehuvvo luohkkáceahkkái ja doaimmaid čaðaheapmái

1. Álgaheapmi

Válljejehket ovta dahje eanet fáttáid maid oahppit suokkardit. Divtte áinnas ohppiid válljet fáttáid main ieža eanemusat beroštít.

2. Suokkardehket politikhalaš fáttáid

Divtte ohppiid humadit guovttes ja guovttes. Gosa leat bellodagat bidjat násttiideaset – makkár ášshit leat deháleposat iešguðetge bellodagaide? Mas leat bellodagat ovttaoaivilis? Mas eai leat bellodagat ovttaoaivilis, ja mii sirre bellodagaid?

3. Doaimmat

- Lágit debáhta mas oahppit galget ovddastit iešguðetlágán bellodagaid. Divtte sin digaštallat iešguðetlágán áššiid. Oahppit galget hárjehallat oahppat iešguðetlágán bellodagaid birra ja ákkastit áššiideaset ovddas. Dás lea dehálaš addit ohppiide buori áiggi ráhkkanit ja čielga rollat fertejít čielggaduvvot. Čielggat maiddái ovdagihii lea go debáhta ulbmil almmustahttit iešguðetlágán oaiviliid, vai lea go ulbmil soabadir muhtin áššis.
- Divtte ohppiid hárjehallat doallat politikhalaš apeallaid ovta dahje moatti politikhalaš fáttás.
- Divtte ohppiid čállit lohkkidreibve muhtin dihto politikhalaš fáttás, mii sirre dan bellodaga eará bellodagain ja manin jietna galgá mannat juste dán bellodahkii. Dás eai dárbaš oahppit leat ovttaoaivilis bellodagain, muhto dát sáhttá leat hárjehus ákkastit bellodaga áššiin.
- Ráhkadehpet dáidaga mii govvida politikhalaš erohusaid Norggas. Collage mas leat oasážat áviissain, govat, illustrašuvnnat ja njuhttemat leat muhtin vejolašvuodat.

4. Reflekšuvdna

Lea go álki ipmirdit erohusaid iešguðetlágán bellodagaid gaskkas? Manin/manin ii? Makkár fáttát leat dehálaččat dutnje, ja movt lea dát bargobihttá veahkehan du ipmirdit gii lea ovttaoaivilis duinna ja gii ii?

5. Loahpaheapmi

Čoahkkáigesset otná oahppomihtu ja jeara ohppiin máhttet go dál eanet dan birra mii erohus iešguðetlágán bellodagaid gaskkas lea.

The screenshot shows the Barnas Valg 2021 website interface. At the top, it says 'BARNAS VALG 2021' and has links for 'Demokratiet', 'Partiene', 'Politiske saker', 'Valgomat', 'SPRÅK VIDEO', and a red button 'STEM HER'. Below this is a grid of icons representing different topics: Klima og milje (Climate and environment), Helse (Health), Arbeid (Work) [highlighted in yellow], Skole (School), Kultur og fritid (Culture and leisure), and Verden (World). A text box below the grid says 'Velg tema for å sammenligne partienes politiske saker' (Select theme to compare parties' political issues). Below the grid, there are three columns of political parties and their stances on work:

Miljøpartiet de grønne	Arbeid	Arbeid	Rødt	Arbeid
Vi vil at alle, unsett, skal kunne delta i samfunnet, jobbe og gjøre frivillige aktiviteter på lik linje.....	Arbeid til alle er jobb nummer én – skape flere jobber	Rødt ønsker hele og faste stillinger, og å begrense deltid og midlertidighet. Vi vil forby bemanningsbransjen.....		

JEARALDAGAT JA VÁSTÁDUSAT

Mat lea politikhalaš fáttát?

Dat leat guhtha ášši maid birra bellodagat leat čállán oaiviliiddiset oanehaččat ja čielgasit. Bellodagat leat čállán 1-3 čuoggás mii sin mielas lea deháleamos dan guða iešguðetlágán fáttás. Sii leat maiddái ožžon násttiid maid leat bidjat sin deháleamos áššiide.

Movt leat Mánáid Válga guhtha fáttá válljejuvvon?

Redd Barna lea fárrolaga mánáiguin mearridan fáttáid, muhto politikhalaš bellodagat leat ieža deavdán sisdoalu. Rávisolbmuid válggas lea seaguhus gaskkal mediaid ja politihkkariid mii mearrida mat šaddet deháleamos fáddán válggagičcus. Dakkár dynamihkka mis daði bahábut ii leat Mánáid Válggas ja danin fertet mii válljet fáttáid, vai mánáit álkibut sáhttet buohtastahttit bellodagaid oaiviliid.

Manin leat bellodagat dan ortnetvuorus mas leat?

Politikhalaš fáttáid siiddus lea dihto ortnet. Dás leat válljen čájehit fáddágoarttaid juohke fáttá vuolde sahtedohko ortnegis, vai oahppit eai oainne ovttahat bellodagaid bajimusas juohke háve.

MÁNÁID VÁLGAŠOVVA

Oahppomihtu: Gii lea bellodatjöðiheaddji ja mas son ja bellodat beroštit?

Áigi: sulli 20 minuhta juohke válgašovvii

**Leat logi iešguðetlágán válgašovva ja juohke šovva
bistá birrasiid 20 minuhta:**

1. Stuoradiggepresideanta / Demokratija, Stuoradiggi ja Sámediggi
2. Bargiidbellodat (Bb) / Ovdánahttinpolitikhka
3. Olgeš (O) / Ráððhehus
4. Guovddášbellodat (Gb) / Stuoradiggeválga
5. Gurut (G) / Eahpeformála fápmu
6. Sosialisttalaš Gurutbellodat (SG) / Almmuhanfriddjavuohta
7. Risttalaš álbmotbellodat (KrÁ) / ON ceavzilvuoðamihtut
8. Birasbellodat Ruonát (BDR) / Váikkuheapmi
9. Ovddádusbellodat (OvB) / Fápmojuhkinprinsihppa
10. Ruoksat / Fápmu

Juohke válgašovvas lea:

- 60 sekundda video muhtin bellodaga birra
- Jearahallan bellodatjöðiheddujiin/nubbijoðiheddujiin dahje stuoradiggepresideanttain
- jearaldagat mánain
- filbma ja/dahje ságastallan dihto fáttás

Ráhkaduvvo vel okta Mánáid válgašovva, mas jienasteami bohtosiid almmustahttet njuolggosáddagis. Eanet dieðuid goas Mánáid válgašovva bohtosiiguin lea olahan muttus gávnat dás: www.barnasvalg.no.

1. Álggaheapmi

Muital makkár bellodatjöðiheaddji lea fárus otná válgašovvas ja mii otná fáddá lea.

2. Gehčet válgašovva

Bivdde ohppiid čálistit golbma oðða ášši maid ohpet ja golbma ášši maid háliividče diehtit dan bottu go gehčet válgašovva.

3. Loahpaheapmi

Maid leat oahppan? Makkár jearaldagat leat dus? Huma luohkáin ja soabadehpet man birra háliidehpet eanet oahpat.

FILMMAT DEMOKRATIJA BIRRA

FILBMA: LOGI JODÁNIS DIEDU STUORADIGGEVÁLGGA BIRRA

Oahppomihttu: Mii lea stuoradiggeválga?

Áigi: filbma sullii 2 minuhta + áigi jearaldagaide ja suokkardeapmái

Jearaldagat filbmii:

- Man dávjá lea stuoradiggeválga?
- Maid oaivvildit válgaguovlluin?
- Movt sáhttá jienastit stuoradiggeválggas?
- Mii lea bellodatprógramma?
- Manin joðihit politihkkarat válgagiču?
- Mii lea jienastanvuogatuuohta? Manin lea nu dehálaš atnit jienastanvuogatuuoðas?
- Maid mearkkaša čiegus VÁLGA?
- Mii lea dássenmandáhta?
- Man galle saji leat Stuoradikkis? Movt dat válljejuvvojit?
- Gii mearrida gii ráððehusa beassá ásahit? Maid Stuoradiggi bargá?
- Mii lea demokratija? Maid demokratija mearkkaša mánáide ja nuoraide? Maid oaivvildit cealkagiin «válga lea okte juohke njealját jagi, muhto demokratija lea juohke beaivvi.»? Movt veahkehat don demokratija?

FILBMA: RÁÐÐEHUS

Oahppomihttu: Movt válljejuvvo ráððehus?

Áigi: sullii 2 minuhta + áigi jearaldagaide ja suokkardeapmái

Jearaldagat filbmii:

- Movt válljejuvvo ráððehus?
- Mii lea unnitlokkoráððehus? Mii lea eanetlokkoráððehus?
- Manin ráhkaduvvojit ovttasbargošiehtadusat?
- Movt nammaduvvo stáhtaministtar? Nabai stáhtaráðit?
- Mii lea Stáhtaráðdi?
- Mii lea kabineahuttažaldat?

FILBMA: FÁPMOJUOHKINPRINSIHPPA

Oahppomihttu: Mii lea fápmojuohkinprinsihppa?

Áigi: sullii 2 minuhta + áigi jearaldagaide ja suokkardeapmái

Jearaldagat filbmii:

- Mii lea fápmu?
- Mii lea fápmojuohkinprinsihppa?
- Mii lea erohus iešguðetlágán stáhtaválddiid gaskkas?
- Mii lea eahpeformála fápmu?
- Geas oaivvildat don ahte lea fápmu min servodagas? Diedát go ovttage máná dahje nuora geas oaivvildat leat fámu?

FILBMA: VÁIKKUHEAPMI

Oahppomihttu: Movt sáhtán mun váikkuhit?

Tid: sullii 2 minuhta + áigi jearaldagaide ja suokkardeapmái

Jearaldagat filbmii

- Namuhehet pet ovdamearkkaid maid diehtibehtet, go mánát ja nuorat leat váikkuhan politihka báikkálaččat, sisrikkalaččat dahje riikkaidgaskasaččat.
- Movt sáhttet mánát ja nuorat váikkuhit? Addet ovdamearkkaid iešguđetlágán vugiin movt sáttá váikkuhit.
- Makkár vuogatvuodat leat mánain ja nuorain?
- Makkár áššiin dieđihat don, sihke mii lea heitot ja buorre? Maid du mielas lea álkí dieđihit? Goas sáttá leat váttis dieđihit juoga man birra?
- Maid dakhá du skuvlla ohppiídráddi ja suohkana nuoraídráddi?
- Manin lea dehálaš ahte dii geat lehpet mánát ja nuorat atnibehtet jienadeattet dás ja dál, iige duššo boahtteáiggis?

Oahppandoaimmat

- Dál go lea váltagižju, de geahčalit politihkkarat leat olgun gos olbmot leat, ovdamearkka dihce márkanšiljuin dahje gávppiid olggobealde. Ráhkkan jearaldagaid politihkkiidda ja mana luohkáin almmolaš lágidemiide.
- Soaitá sáhttet bovdet politihkkarčoahkkimii skuvllas? Divtte ohppiid jearrat politihkkariin daid áššiid birra mat sin mielas leat dehálepmosat.
- Lea go okta ášši mas luohkká berošta ja man birra sáhttet čoahkkanit, mainna dáhttot hástalit din váltaguovllu kandidáhtaid? Divtte luohká čállit oktasaš reivve stuoradiggekandidáhtaide ja váldde oktavuoda báikkálaš áviissain.
- Čállet lohkiidireivviid báikkálaš/rikkaviidosaš áviissaide!
- Ráhkadehet govva- dahje dáiddačájhusa hástalusaid birra maiguin politihkkarat galggaše juoidá dakhak ja bovdejehket media ja politihkkiid rähpamii. Soaitá soames háliidit ráhkadir musihka, dánssa ja poesiija?
- Divtte ohppiid jurddašit muhtin politihkalaš ášši mas beroštit ja mas háliidit rievdamia. Makkár livčii málbmi oaidnit jus dat rievdan livčii dáhpáhuvvan? Maid fertejít mánát ja nuorat dakhak? Maid fertejít rávisolbmot dakhak? Movt sáhttet mánát ja nuorat váikkuhit daid rávisolbmuid mearrásusaide, geain lea eanemus fápmu dakhak rievadusaid?
- Mii lea ráđđenteknihka ja maid sáhttet oahppit dakhak jus vásihit dan? Gávnnahehket ráđđenteknihka ovdamearkkaid. Dramatiserejehket iešguđetlágán dilálašvuodaid ja divtte ohppiid gávdatná čovdosiid movt sáhttet meannudit iešguđetlágán dilálašvuodain.

ÁVIISAČÁLUS

- Lea go oktage luohkás gi ovdal lea čállán debáhttačállosa áviisi? Leat go sus rávvagat earáide luohkás?
- Gos sáhtibehtet gávdatná dieđuid debáhttačállima birra áviisi? Gehčet Aftenposten SiD ;-), Framtida ja Dagsavisena. Soaitibehtet sáhttit oažžut veaháš oavadeami báikkálašáviissain?
- Jeara ohppiin movt don oahpaheaddjin sáhtát leat doarjjan ja láhčit dili debáhttačállosa čállinprosessii. Gehčet erenoamážit nuoraid almmuhanfriddjavuođarádi (Ungdommens ytringsfrihetsråd) rávvagiid skuvlii.
- Humadehet nuoraid almmuhanfriddjavuođarádi birra ja čađahehet «Tips til ungdom som vil bruke stemmen sin».

DEBÁHTTA

- Buot válgomáhta/politihkalaš áššiid čuoččuhusat leat čohkkejuvvon sierra PDF-dokumentii. Čuoččuhusat/politihkalaš áššit sáhttet adnot vuolggasadjin ságastallamiidda ja debáhtaide luohkkálanjas, juogo digitálalaččat dahje go printet dan. Divtte ohppiid válljet ovta dahje eanet fáttáid mas beroštit ja mas háliidit oažžut čiekjnduvvon oahpahusa. Dainna lágiin sáhttet oahppit eanet oahpásnuvvat iešguđetlágán bellodagaid oaviliiguin iešguđetge ášsis, ja besset hárjehallat digaštallat.
- Láidesteaddji doaibman ovdal digaštallama/ságastallama luohkkálanjas sáhtta leat luohkkášehtadus dahje luohká iežas njuolgadusat buori debáhttavuoijna hárrai. Movt sáhttet mii luohkás ovttas fuolahit ahte buohkat besset friddja dadjat maid oaivvildit ja áktejuvvot?
- «Oaivví» sáttá leat buorre doaibman digaštallat dihco áššiid. Dás galget oahppit čuožžut ovta bealde luohkkálanja jus leat ovttaoavivilis, ja nuppe bealde jus eai leat ovttaoavivilis – vejolaččat čuožžut gasku jus ii dieđe/ii leat ovttaoavivilis iige vuosteaoavivilis. Loga eanet Redd Barna «li oktage olggobealde»-gihpagis.

CAVGILEAPMI: ALMMUHANFRIDDJAVUODA NUORAIDRÁDDI (YTRINGSFRIHETENS UNGDOMSRÅD) Nuoraid almmuhanfriddjavuođárdji almmuhii dán rapporta Hvordan står det til med ytringsfriheten til ungdom og unge voksne i Norge? (movt lea almmuhanfriddjavuođadilli nuorain ja nuorra rávisolbmuin Norggas). Norsk PEN ja Fritt Ord leat vuolggahan rapporta. 16 nuora gaskkal 16 ja 26 lagi leat geahčadan movt debáhttavuoigna lea nuoraide. Raporttas buktet konkrehta rávvagiid earet eará skuvlii ja sidjiide geat háliidit searvat servodatdebáhtti. Almmuhanfriddjavuođa nuoraídráddi oavvilda galgá addot buoret oahpahus debáhttačállimis ja movt searvat digaštallamiidda skuvllas. Dasa lassin galget oahpaheaddjít veahkehit jávkadit šielmmá mii hehtte jienádeamis plenumis, ja dohkkehít nággobohciideaddji oaviliid.

ON CEAVZILVUOÐAMIHTUT

FILBMA: ON CEAVZILVUOÐAMIHTUT JA POLITHKKA

Oahppomihttu: Mat leat ON ceavzilvuodamihtut ja makkár mearkkašupmi lea dain norgga politikkii?

Áigi: sullii 2 minuhta + áigi jearaldagaide ja suokkardeapmái

Jearaldagat filbmii

- Mii lea ceavzilis ovdáneapmi?
- Mat leat ON ceavzilvuodamihtut?
- Goas galgat joksan ceavzilvuodamihtuid? Man galle mihtu ja oasseemihtu leat?
- Mii lea ON ceavzilvuodamihtuin dahkamuš politikhkain?
- Geaid ovdi galget ON ceavzilvuodamihtut erenoamážit bargat?
- Namuhehet pet ovdamearkkaid mánán ja nuorain geaid diehtibehtet leat váikkuhan politihka báikkálaččat, sisriikkalaččat ja riikkaidgaskasaččat, ja geat dáistalit olahan dihte ceavzilvuodamihtuid.
- Mii lea ceavzilvuodamihttu 1, ja maid galgá Norga dahkat vai joksá dan mihtu? Humadehpet das ahte iešguđet riikkas leat iešguđetlágán hástalusat ja fertejít danin jođihit iešguđetlágán politihka.
- Mii lea ceavzilvuodamihttu 13, ja mat leat politihkalaš vejolašvuodat ja gealdagasbealit mihtu joksamis?
- Maid du mielas galget politihkariat dahkat vai nagodit joksat ceavzilvuodamihtuid? Maid sáhtát don dahkat vai leat veahkeheame ceavzilvuodamihtuid joksat, ja movt sáhtát don váikkuhit politihka ceavzilvuodamihtuid hárrái?

Oahppandoaimmat

- Ohcet oðasartihkkaliid ON ceavzilvuodamihtto-pina/-nálu birra. Gehčet govaid iešguđetlágán politihkariin geat atnet ON-nálu. Makkár politihkariat makkár bellodagain atnet dan, ja manin dan dahket? Gávdnet maiddái govaid politihkariin geat eai guotte ON-nálu, ja ohppet eanet manin eai ane dan. Livčet go don atrán ON-nálu? Manin dahje manin it?
- Erna Solberg lea leamašan ON ceavzilvuodamihtuid ovddasduvdijoavkku jođiheaddjin. Ohcet govaid ja oðasartihkkaliid mat vuosihit maid Erna Solberg lea bargin, ja gehčet govaid sus go lea miehtá máilmxi iešguđetlágán stáhtajođiheddiiguin ja beakkálmasaiguin fárrolaga. Maid Norga lea dahkan mii lea positiiva ceavzilvuodamihtuide? Lea go mihkke mii livčii galgan dahkot eará ládjé?
- Ráđđehus bijai 2020 giđa ovdan doaibmaplána ON ceavzilvuodamihtuide ja dan galgá Stuoradiggi meannudit. Gehčet oðasáššiid ja dieđuid doaibmaplána birra. Makkár positiiva máhcahemii ožžo doaibmaplána ovddas, ja makkár moaitámušaid oačcui ráđđehus? Movt jáhkkibehtet boahtte válgga váikkuhit doaibmpláni? Maid háliidehpet díi doaibmaplána guovdu?
- Riikarevišuvdna lea guorahallan ON ceavzilvuodamihtuid sisriikkalaš čuovvuleami stivrema ja reporterema. Digaštallet rapporta gávdnoisid ja makkár máhcahemii ráđđehus lea ožzon.
- Gehčet iešguđetge politihkalaš bellodagaid neahttiidduid. Maid čállét ON ceavzilvuodamihtuin? Suokkardallet ovttá dahje eanet mihtuid ja gehčet makkár politihka evttohit mihtuid joksuma väste, sihke dás Norggas ja riikkaidgaskasaččat.
- Váldet oktavuoða Stuoradikki dahje Sámedikki kandidáhtaiguin ja jerret makkár ceavzilvuodamihtuin beroštit erenoamážit ja movt áigot bargat vai Norga veahkeha joksat mihtuid.
- Válljejehket iešguđetlágán riikkaid ja suokkardehket riika demokratiji, válggaid ja dálá politihka, ja gehčet makkár hástalusat ja vejolašvuodat dain leat ceavzilvuodamihtuid joksamis. Gehčet áinnas Norada ruovtusiidduid ja ohppet eanet iešguđetlágán riikkaid birra ja daid stivrenvugti.

FILBMA: SÁMEDIGGI

Oahppomihttu: Mii lea Sámediggi ja sámediggeVÁLGA?
Áigi: filbma sullii 7 minuhta + áigi jearaldagaide ja viidásit bargamii

1. Álgaheapmi (10 minuhta)

Sámediggi lea dehálaš oassi norgga demokratijas ja das lea ollu dadjamuš sápmelaččaide ja sin árgabeavái. Maid diehtibehtet Sámedikki birra? Maid mähhttibehtet Sámediggeválggaid birra? Dvitte ohppiid humadit guovttes ja guovttes ovttas dán birra.

2. Gehčet filmma Sámedikki birrat

Gehčet filmma juogo fárrolaga luohkás dahje juohke oahppi geahčá ieš sierra PC bokte.

3. Jearaldagat filbmii

- Gos lea Sámediggi? Maid don mearkkašit huksehusas? Movt lei oaidnit olggobealde ja siskkobealde?
- Goas lea sámediggeválgva? Geat sáhttet jienastit sámediggeválggas?
- Man gallis váljejuvvojt Sámediggái? Ovdasteaddjít bohitet miehtá sámi guovllus, muhto maid dat mearkkaša?
- Filmmas beassat gullat sáni representatiiva demokratijia. Maid mearkkaša dat? Manin jáhkibehtet dan leat dehálažjan demokratijai ja sápmelaččaide Norggas?
- Mii lea sámediggeráddi? Sáhttá go buhtastahttit sámediggerádi ja ráddheusa, ja manin? Manin ovttasbargaba Sámediggi ja Stuoradiggi?
- Maid dakhá Sámediggi sámi mánáid ja nuoraid váste? Movt sáhtte sámi mánát ja nuorat oassálasit?

4. Sámedikki neahttasiiddut

Dvitte ohppiid guorahallat Sámedikki neahttasiidduid ja vástidit čuovvovaš jearaldagaide: Mii lea sámediggeráddi ja movt váljejuvvo dat? Man galle bellodaga mannet válgii listuguin? Makkár válgaguovllut gávdnojít? Makkár sámi áššiin beroštit iešguđetge bellodagat? Makkár sámegielaid atnet sámi politihkkarat otne? Bivdde ohppiid ráhkadit filmma/plakáhta/powerpointa mas vástidit jearaldagaid.

5. Loahpaheapmi

Mii lea deháleamos maid leat oahppan Sámedikki ja sámediggeválggaid birra? Man birra háliidehpet eanet oahppat? Muital ahte fáttáiguin, mat oidnojedje filmmas, galgabehtet eanet bargat ja ahte dat leat dehálaš osasit buot fágaid oahpahusas.

RÁVVAGAT MOVT EANET BARGAT SÁMEDIKKI JA POLITIHKA BIRRA

Ane filmma vuolgasadjin joavkobargui Sámedikki ja politihka birra. Juoge áinnas ohppiid joavkkuide ja divtte sin ovdanbuktet guhtet guoibmáseaset, dahje divtte ohppiid bargat fáttáiguin guhkit čiekjudanáigodagain:

- Mii lea dáruiduhttinpolitihka? Čielggat maid dáruiduhttinpolitihka mearkkašii sápmelaččaide. Makkár politihka jođihuvvui sápmelaččaid vuostá ovdal? Makkár vearredaguid gillájedje sii?
- Eamiálbmogat miehtá máilmci leat gillán vearredaguin. Gehčet sullasašvuodaid gaskkal dáruiduhttinpolitihka mii lei Norggas ja politihka maid ovdal jođihedje riikkain nugo Aotearoa, Australias, Latiinna-Amerikhás, USA:s, Kanadas ja Ruonáeatnamis.
- Mii lea Álttá stuibmi? Reflekterejehket geas lei fápmu, ja movt iešguđetlágán oainnut adnojedje. Suokkardehpet maid iešguđet bellodagat oaivvildedje Álttá čázádaga birra dalle go riidu lei.
- Mii lea Sámeláhka? Makkár mearkkašupmi lea das šaddan sápmelaččaide?
- Mii lea ILO-konvenšvdna 169 eamiálbmogiid ja čeardalaš álbmogiid birra? Maid mearkkaša dat ahte Norge lea ratifiseren dán konvenšvnna, ja makkár eará riikkat leat dahkan seamma? Gávnnahet eanet maid konvenšvdna mearkkaša norgga politihkkii, ja manin dat lea dehálaš olbmuide, ovttadássášvuhtii ja dásseárvui.
- Makkár nationála politihka jođihuvvo sápmelaččaid guovdu dál? Suokkardehpet maid iešguđetge bellodagat oaivvildit sámi áššiid ja Sámedikki birra.
- Lea go duššo Norggas Sámediggi? Ii, ii leat duššo Norggas sámediggi, sihke Ruotas ja Suomas lea sámediggi sápmelaččaide geat orrot dain riikkain. Sámedikkit ovttasbarget go leat áššit mat gullet sápmelaččaide buot riikkain. Ohpet eanet ovttasbargus rastá davviriikkaid, ja gávnnahet makkár áššiin ovttasbarget.
- Muhtin áššiin eai leat Sámediggi ja Ráddhehus/Stuoradiggi leamašan ovttaoavilis. Diehtibehtet go makkárge dakkár ášši? Gávdnet ášši, ovdamarkka dihte luondduriggodagaid hálldašeams, ja suokkardehpet makkár iešguđetlágán gealdagasbeali ja beroštumi leat sámi já dáčča politihkas.
- Sámediggi lea erenoamáš máilmcioktauođas. Maid dainna oaivvildit? Makkár vuogiavtuodat leat eamiálbmogiin eará riikkain? Atnet Aotearoa ja Guatemała riikan maiguin buohntastahttibehtet.
- Barget viidáseappot ON ceavzilvuođamihtiugun ja prinsihpain "leaving no-one behind" / ii oktage galgga báhcit. Manin lea čállon válvodáimmusin ON ceavzilvuođamihtiun ahte eamiálbmogat galget erenoamážit vuoruhuvvot? Válljejehket ovttu mihtuin ja gehčet oassemihtuid, ja maid dat mearkkašit sápmelaččaide ja politihkkii.
- Isket sosiála mediaid ja nuorra sápmelaččaid geat oassálastet politihkas. Makkár áššiin beroštit, ja makkár bellodagaid ovdastit?
- Oahpásnuvvet sámi dáiddáriuguin, nugo ovdamarkka dihte Máret Ánne Sarain, ja suokkardehpet movt dáidda doaibmá servvodatkritihkkan, ja čalmmustahttá hástalusaid otná boazodoallopolitihkas.
- Isket filmma Hvorfor feirer vi samenes nasjonaldag? YouTuberin Dina Andreain, ja ohpet eanet sápmelaččaid politihkalaš dáistaleamis ja servodatrievdamiin.
- Gehčet filmma samiske sprák i Norge, ja ohpet viđa sámi nuoras manin sámegiella lea dehálaš ja gullet makkár sávaldagat sis leat politihkariidda movt sámegieloahpahus galgá nannejuvvot

MÁNÁID VÁLGOMÁHTA

Oahppanmihttu: Makkár bellodagain lean eanemus ovttaoivilis?

Aigi: sullii 60 minuhta

1. Álgaheapmi (5 minuhta)

Jearaldaga «Makkár bellodagain leat eanemus ovttaoivilis?». Muital ahte odne galgabehtet guorahallat dan, ja ahte galgabehtet atnit juoidá maid gohcodit «Mánáid válgomáhtan» geahččalit gávnahit eanet dan birra.

2. Áššiid ja bellodagaid birra (5 minuhta)

Dvitte ohppiid hupmat guovttes ja guovttes ovttas. Makkár bellodagat gávdnojit Norggas? Makkár áššít leat dehálepmosat iešguđetge bellodahkii? Makkár áššiin beroštat don eanemusat? Makkár bellodagain jáhkát iežat leat eanemus ovttaoivilis?

3. Válgomáhta birra (5 minuhta)

Mii lea válgomáhta? Leat go deavdán válgomáhta ovdal? Mii lea buorre válgomáhtain? Mat sáhttet leat hástalusat čadnon válgomáhtai? Hupmet dan birra ahte lea áibbas eaktodáhtolaš muitalit go válgomáhta bohtosiid. Beroškeahhtá makkár bellodaga oahppi oažzu, de ii leat mihkke mii lea vearrut dahje riekta.

4. Oahppit devdet válgomáhta (20 minuhta)

Mannet deike: www.barnasvalg.no/valgomat. Juohke mánná deavdá válgomáhta iežas dihtoris, dihtordulbosis dahje telefovnna. Lea dehálaš ahte buohkat bessel buori dilis deavdit válgomáhta iežaset leavttuin. Jaskatuohra ja ahte ii oktage vikka geahččat maid eará oahppit vástdit lea maid hui dehálaš. Jeara ohppiin leat go sis makkárge gažaldagat ovdal go deavdigohtet válgomáhta.

5. Reflekšuvdna (5 minuhta)

Makkár orui válgomáhta du mielas? Lea go boađus maid jáhkket ovdagihii? Maid lei váttis vástdit ja leat go ovttasge jearaldagat? Lea go oktage hirpmahuvvan? Gearddut ahte lea eaktodáhtolaš muitalit go makkár bellodaga ožžo. Dvitte ohppiid hupmat dan birra guovttes ja guovttes fárrolaga.

6. Loahpaheampi (5 minuhta)

Huma das ahte Mánáid válgomáhta sáhttá veahkehit ohppiid šaddat eanet gergosat jienastit Mánáid Válgas. Aiddostahta ahte Válgomáhta lea oaivvilduvvon duššo veahkkin. Oahppit sáhttet geahččat bellodatprógrámmaid okte vel väi gávnahit maid bellodagat ovddastit. Válgomáhta ii leat fasihtta ja oahppit fertejtit ieža gávnahit iežaset oaivila.

Hvilket parti er du mest enig med, tror du?

Barnas valgomat

> [Velg språk](#)

[START](#) >

BARNAS
VALG 2021

Levert av **NTB**

MÁNÁID VÁLGOMÁHTA

DOAIBMACAVGILEAMIT!

Atnet áinnas anonyma máhcahanteknologija (ovdamearkka dihte Mentimetera) gávnahit makkár bellodagain oahppit jáhkket iežaset leat eanemus ovtaaoivilis ovdal go devdet válgomáhta. Atnet máhcahanteknologija geahččat makkár bohtosiid oahppit ožžo mañjil go leat deavdán válgomáhta, ja gehččet leat go dat earálágánat go diimmu álggus. Reflekterejehket manin bohtosat sáhttet leat goabbatlágánat.

Ollu neahettaáviissain leat válgomáhtat dál ovdal válgga. Divte ohppiid geahččalit eanet válgomáhtaid, vai eanet oahpásnuvvet bellodagaiguin ja áššiiguin. Dás lea miellagiddevaš oaidnit ožžot go oahppit iešguđetlágán bohtosiid iešguđetlágán válgomáhtain. Dát sáhttá leat buorre vuolggasadjin hupmat mii dasa sáhttá leat ágga.

JEARALDAGAT JA VÁSTÁDUSAT VÁLGOMÁHTA BIRRA

Maid válgomáhta muitala ohppide?

Válgomáhta muitala ohppide makkár bellodagain leat eanemus ovtaaoivilis gažaldagain maid leat válljen guvdilastit. Jus leimmet válljet muhtin eará fáttáid, de livčče oahppit soaitán oažžut eará vástádusa. Politihkkarat digaštallet ollu eanet áššiid go daid maid mii leat váldán oassin válgomáhtai.

Movt leat mii ráhkadan válgomáhta?

Mii leat sádden gažaldagaid bellodagaide ja bivdán sin vástdit man ovtaaoivilis dahje vuosteoavilis leat daidda. Dasto leat válljen daid gažaldagaid mat buoremusat čájehit erohusaid daid gaskkas. Go oahppit vástdit seamma gažaldagaid, de NTB buohtastahtá ohppiid vástádusaaid bellodagaid vástádusaiguin. NTB ja Redd Barna leat geahččalan gávdnat muhtin áššiid mat gusket mánáide ja nuoraide. Leat maid válljen muhtin áššiid maid oallugat digaštallet dán jagi válgagičcus. Ja de lea dehálaš ahte gažaldagat vuosihit bellodagaid erohusaid, nappo ahte ii buot bellodagain leat seamma vástádus.

Beassá go oktage diehitit makkár bellodagaiguin oahppit leat ovtaaoivilis?

Ii. Vástádusat sestojuvvojit, muhito ilmmá ahte daid sáhttá čatnat sutnje gii vástdii. Nu guhká go oahppi ieš ii muital maid lea vástdian dahje juoge válgomáhta bohtosiiddis earáiguin, de eai beasa diehitit.

Makkár bellodagat lea fárus ja manin?

Mii leat váldán fárrui bellodagaid mat leat Stuoradikkis. Gávdnojít maiddái ollu eará smávit politihkalač bellodagat dahje politihkalač listtut. Muho go dát válgaa lea stuoradiggeválgaa, de váldit fárrui bellodagaid mat sáhttet oažžut doarvái jienaid vai sin ovddasteaddit válljejuvvojt Stuoradiggái.

Váillahit go oahppit muhtin gažaldaga mas beroštit?

Mii lea vuosttažettiin válljen jearaldagaid mat gusket oallugiidda ja main bellodagat eai leat ovtaaoivilis. Mii leat gávdnat gažaldagaid iešguđetlágán fáttáin, nugo ovdamearkka dihte skuillas, dálkkádagas, sisafárremis ja meahcceelliin. Muho leat maid ollu eará áššit maid politihkkarat digaštallet ja maidda sis leat iešguđetlágán vástádusat.

Gii lea ráhkadan válgomáhta?

Mánáid válgomáhta lea NTB-oðasdoaimmahat ovttas dánska neahettaáviissain Altinget ráhkadan. NTB ráhkada oððasiid ja eará sisdoalu maid ollu norgga mediat atnet. Altinget čállá duššo politihkas ja lea ovdal ráhkadan ollu válgomáhtaid Dánmárkkus ja Ruotas. NTB lea maiddái ovttasbargan Redd Barnain.

Mii lea čanastat gaskkal NTB válgomáhta, Redd Barna ja Mánáid válgga?

NTB ja Altinget leaba ráhkadan válgomáhta. Goappašagat leaba politihkalaččat neutrálat. Dat mearkkaša ahte dain ii leat makkárge oaivil gii galggašii vuosit válgga. Redd Barna bálkáha NTB ráhkadiit válgomáhta, oassin Mánáid VÁLGA-prošeavttas. Sihke NTB ja Redd Barna hálliideaba ahte mánát ja nuorat galget oahppat eanet politihka, bellodagaid ja demokratija birra. Redd Barna ii leat leamašan fárus fáttáid, gažaldagaid iige ákkastemiid mearrideamis válgomáhtii.

JIENASTIT MÁNÁID VÁLGGAS!

Áigi: sullii 30 minuhta

Oahppanmihttu: Makkár bellodaga háliidan mun jienastit Mánáid Válggas?

Reaiddut: PC/dihtorduolbbus/mobiilatelefovndna

Valguke: Elever fra 5. – 10. trinn kan avlegge sin stemme på nettsiden i perioden mandag 6. september til og med torsdag 9. september kl. 16.00.

1. Álggahus

Skuvlaohppit miehtá riikka jienastit dán vahkuu Mánáid Válggas. Ja odne galgá olles luohkká jienastit! Makkár bellodaga áigut don jienastit Mánáid Válggas?

Manin lea dehálaš ahte mánát ja nuorat jienastit Mánáid Válggas? Huma váikkuhanvejolašvuodain, das ahte sáhttá hárjehallat jienastit ja man dehálaš lea min demokratijai ahte buohkat oassálastet.

2. Doaibma: digitálalaš válga

Lágít dili nu ahte oahppit besset jienastit ráfis, ilmmá ahte galget leat fuolas ahte muhtin sáhttá oaidnit maid jienastit. Muitut maiddái ohppiid ahte eai dárbbáš mutalit maid leat jienastan, jus eai ieža hálit. Norggas lea válga čiegus, ja nu lea maiddái Mánáid Válga.

Mannet neahttasiidui barnasvalg.no ja divtte ohppiid jienastit. Mánáid Válga lea digitálalaš válga mas buot dáhpáhuvvá barnasvalg.no-neahttasiiddus. Dien siiddus oahppit galget jienastit áigodagas go lea rabas jienasteapmá.

3. Reflekšuvdna

Movt orui jienastit? Vásihit go ahte ledjet gearggus jienastit, vai ledjet go eahpevissis makkár bellodaga galget jienastit? Maid leat oahppan Mánáid Válggas?

4. Loahpaheapmi

Gean jáhkát vuosit Mánáid Válga min skuvllas? Ja gean jáhkát vuosit Mánáid Válga Norggas? Bearjadaga čakčamánu 10.b. almmuhuvvojtit bohtosat Mánáid Válgašovvas mii oidno njuolggosáddagis neahttasiiddus. Mutal ahte galgabehtet čuovvut válgašovva.

Tilbake til nettsiden

Gjør deg klar for å stemme!

Alle som går i 5. - 10. trinn kan stemme. Du trenger en nøkkel som du kan få av læreren din eller på SMS til en telefon.

Sett i gang!

I noen få kommuner kan man bruke Feide for å stemme.

👉 Sjekk om din kommune kan bruke Feide 👈

Fysalaš válga

Redd Barna diehtá ahte ollu skuvllat liikojit lágidit fysalaš válga, ja dan sávvat oallugat dahket. Lea hui dehálaš ahte atnibehtet Mánáid Válga neahttasiidduid dalle go galgabehtet jienastit. Sáhttibehtet ovdamearkka dihte cegget jienastanlanjažiid gosa mánát sáhttet váldit juogo dihtordulbosa jienasteami váste, dahje sáhttibehtet bidjat dihtora lanjažii, vai besset jienastit.

Muhtin skuvllat váljejitet ráhkadit sierra jienastanlihpuid fysalaš válggade. Jus váljejehket ráhkadit sierra jienastanlihpuid, de váruhehpet fal ahte oahppit maiddái jienastit dás: www.barnasvalg.no. **Lea dehálaš ahte buot oahppit jienastit digitálalačcat, vai jietna lea fárus stuora riikaviidosáš Mánáid Válggas!**

JEARALDAGAT JA VÁSTÁDUSAT JIENASTEAMI BIRRA

Oahppit fertejít atnit Feide dahje čoavdaga jienasteapmái. Lea go de čiegus válg?

Juo, lea ain čiegus válg, danin go Feide dahje čoavdda addá oahppái duššo vejolašvuoda beassat jienastit. Oahppi ii jienas čoavdagii dahje Feide-geavahedjiinnis, ja oahppi rähpá duššo jienastanvejolašvuoda neahttasiiddus. Redd Barna ii seastte ii Feide-geavaheaddji iige čoavdaga, muhto sisaloggen/čoavdaga addá dieđu Redd Barna neahttasiidui ahte daid ii sáhte atnit fas nuppes manjil go oahppi lea jienastan. Muhto ii dát diehtu ge leat čadnon jitnii.

Movt sáhttet oahpaheaddjit diđgot čoavdagiid ohppiide?

Oahpaheaddjit sáhttet diđgot čoavdagiid iežaset ohppiide siiddus For lærere, oahpahedjiide. Gávnнат For lærere vuolemusas neahttasiiddus. Oahpaheaddjin sáhtät diđgot gitta 100 čoavdaga ovta e-boastačjuhussii. Jus hálidat eanet, de sáhtát váldit oktavuođa minguin dás: barnasvalg@reddbarna.no. Ánnas veahkehit du jus dárbašat veahki čoavddadiđgomii. Oahppit geat eai oaččo čoavdaga ja geain ii leat Feide mii lea čadnon Mánáid Válgi, sáhttet diđgot čoavdaga mii boahkku SMS:n telefovndii maid sáhttet atnit.

Movt sáhttet oahpaheaddjit diehtit sáhttit go atnit Feide?

Sihke oahpaheaddjit ja oahppit sáhttet iskat IT-ovddasvástdidedjiingu skuvllas leago skuvla aktiveren Feide Mánáid Válgi. Sáhtibehtet mäddái iskat skuvlaoamastedjiin/suohkaniin leago bálvalus aktiverejuvvon din skuvlii. Jus dis lea Feide aktiverejuvvon Mánáid Válgi din skuvllas, de lea dat álkimus vuohki identifiseret iežas vai beassá jienastit.

Movt mánáiguin geat eai oaččo čoavdaga oahpaheaddjis ja geain ii leat Feide-sisaloggen?

Mánát geat eai oaččo čoavdaga oahpaheaddjis, dahje geat eai sáhte atnit Feide-sisaloggemä sahttet goitge diđgot čoavdaga SMS bokte telefovndii maid sáhttet atnit. Telefonnummára eai seastte, muhto bidjo diehtu neahttasiidui ahte dát telefonnummár lea adnon, vai son ii sáhte diđgot eanet go ovta čoavdaga juohke telefonnummárii.

Jearrabehtet mánáid nama go mánát galget jienastit. Manin?

Válggas ferte álo identifiseret iežas ovdal go jienasta, muhto ii leat makkárge čanastat identitehta ja jiena gaskkas. Nu lea maiddái Mánáid Válggas. Go jearrat nama, de lea duššo danin vai čielgasit deattuhit ahte lea du personnalaš jietna. Namma ii sestojuvvo. Jietna maid oahppi addá Mánáid Válggas sestojuvvo duššo ovttas skuvllain masa mánna gullá ja suohkaniin ja fylkkain gos oahppi orru. Dat dahkko vai galgá sáhttit geahčcat ovttaskas skuvlla bohtosiid ja bohtosiid suohkandásis ja fylkadásis. Li oktage sáhte diehtit maid muhtin mánna lea jienastan Mánáid Válggas, jus mánna ii ieš čájet dahje muital dan.

Manin min skuvlla bohtosat eai čájehuvvo?

Jus leat unnit go 50 máná jienastan, de leat válljen ahte eat čájet bohtosiid vai válistit ahte mánáid eai sáhte identifiseret iige čatnat jienastanbohtosii mas leat unnán jienat.

Beassá go jienastit dihto beaivvi?

Jienastit sáhttá mánnodaga čakčamánu 6.b. rájes gitta duorastahkii čakčamánu 9.b. diibmu 16.00 rádjái. Dalle gidgejuvvo jienasteapmi ja Mánáid Válga lohkagoahká jienaid. Bearjadaga čakčamánu 10.b. bohtet bohtosat – čuovo min neahttasiiddus goas dat dáhpáhuvvá!

Manin ii sáhte jienastit vaikko goas?

Mánáid Válga hálida ahte mánát ja skuvlat ožżot áiggi bures oahpásnuvvat válgain ja politikhain ja besset dahkat bures diđoštuvvon válljejumi das makkár bellodaga dáhttot doarjut. Ja de šaddá veaháš liige suohtas go ieš dat válgavahkku boahká, mas leat njeaallje beaivvi jienasteapmái ja viđat beaivi bohtosiidda!

Autentiseren

Mii bargat álo oažżut nu luohtehahtií válgabohotosiid go vejolaš, muhto go ii gávdno jienastuslohku 5. gitta 10.cehkiide, de leat ásahan unna iskosačča ovdal go beasat sisá digitálalaš jienasteapmái. Dan dahká juogo Feide bokte dahje personnalaš čoavdagii maid sáhttá duššo okte atnit, maid oahpaheaddjit sáhttet juohkit ohppiide. Dan dahkat vai hehttet olbmuid jienastemis eanet go okte.

Personsuodjalus/GDPR

Redd Barna váldá personsuodjalusa duođas. Vaikko oahppi autentisere iežas ja čállá namas ovdal go jienasta, de oahppi namma ii goassege sáhte čadnot jitnii maid addá. Feide dahje čoavdaga addá dutnje duššo vejolašvuoda jienastit. Oahppi ii jienas čoavdagii iige Feide-geavahedjiin. Oahppi duššo rähpá jienastanvejolašvuoda neahttasiiddus. Li Feide-geavaheaddji iige čoavdaga sestojuvvo min luhtte, muhto dat guođđá krypterejuvvon dieđu Redd Barna neahttasiidui ahte daid ii sáhte atnit šat nuppes manjil go lea jienastan. Muhto dát nai diehtu sestojuvvo sierra, ii ovttas jienain.

UNIVERSÁLA HÁPMI

Beasatlašvuota (WCAG)

Neahrtasiiddu leat ovdánahttán beasatlašvuoda (WCAG) prinsihpaid vuodul ja dat lea universálalaččat hábmejuvpon. Neahrtasiiddu sáhttá atnit PC:n, Mac:n, dihtordulbosii dahje telefovnnain. Redd Barna lea bargat dihtomielalaččat vai neahrtasiidu ja sisdoallu galgá leat universálalaččat hábmejuvpon, ja dat mearkkaša ahte:

- Neahrtasiidu deavdá EO webdirektiivva standárddaa 2.1 AA
- Filmmat demokratija birra leat tekstejuvpon, oaidnodulkojuvpon ja giehtagillii dulkojuvpon
- Buot filmmat leat tekstejuvpon dárogiela girjegillii
- Válgomáhta lea olámuttus čalmehemiide
- Buot PDF-fiillat leat olámuttus šearbmaloħkkiin

Neahrtasiidui beassá iešguđetlágán neahttalohkkiiguin ja operatiivavuogádagaiquin. Neahrtasiidu atná standárddaid ja duođašta formáhtageavaheami main lea dárbu plug-in reaidduide ja eará viiddidemiide neahttalohkki dáfus. Oahpponeavvu lea merkejuvpon norgga standárddain NS 4180:2020 Læringsteknologi - Metadata for læringsressurser, mas oahpahusspesifikka iešvuđat kap. 5.2.2 leat devdojuvpon dainna: Grep (vuodđoskuvlaoahpahusa nationála oahppoplánadáhtabása).

JEARALDAGAT JA VÁSTÁDUSAT

Man olámuttus lea Mánáid Válga mánáide geain lea doaibmahehttehus? Mánáid Válga lea buot mánáide geat vázzet 5. luohkás gitta 10. luohkkái. Háliidit ráhkadir nu geavaheaddjái buori neahrtasiiddu go vejolaš, vai buot mánát, aktan mánáiguin geain lea doaibmahehttehus, sáhttet atnit Mánáid Válga.

Movt dakhko neahrtasiidu ja sisdoallu nu ahte lea olámuttus? Redd Barna lea čuvvon prinsihpaid mat leat beasatlašvuoda standárddain (WCAG). Mii leat maiddái ožzon veahki ovdáneddjiin ja mánáin geain alddineaset lea doaibmahehttehus.

GIELLA

Makkár sisdoallu lea jorgaluvvon, ja makkár gielade? Buot sisdoallu lea olámuttus dárogiela girjegillii. Čuovvovaš sisdoallu lea olámuttus oðđadárogillii, davvisámegillii, máttasámegillii ja julevsámegillii:

- Filmmat demokratija birra leat tekstejuvpon
- Ovci bellodatprogramma leat PDF-filan
- Guhha politikhkalaš ášši leat PDF-filan
- Válgomáhta lea olámuttus neahrtasiiddus
- Oahpaheaddjebagadus gávdno PDF-filan

Giehtagillii dulkojuvpon:

- Filmmat demokratija birra

JEARALDAGAT JA VÁSTÁDUSAT

Gos gávnna buot mii lea jorgaluvvon iešguđetge gillii?

Sáhtát gávdnat buot sisdoalu mii lea jorgaluvvon eanet gielade Sprák-fállóčuoggá vuolde. Dasa lassin oainnat iešguđet sajiin neahrtasiiddus muhtin filmmaid mat leat tekstejuvpon eanet gielade. Oassi sisdoalus sáhttá maiddái vižžojuvvot PDF:n ollu gielade, earet eará bellodatprogrammaid. Válgomáhta lea olámuttus viđa iešguđetlágán gillii ja nu lea maiddái oassi sisdoalus maid gávnat eanet gielade.

Manin ii leat olles Mánáid Válga olámuttus buot gielade mat leat Norggas?

Mii livčiimet áinnas háliidan ráhkadir olles neahrtasiiddu buot almmolaš gielade mat leat Norggas, muhto dan eat leat vel nagoden ruhtadeami ja doaibmannávccaid geažil. Ovdal ii leat mihkkege Mánáid Válgas leamašan olámuttus sámegielade ja hui unnán oðđadárogillii, ja dán jagi lea jorgaleapmi iešguđet gielade vuoruhuvpon. Redd barna bargá álo váfistit ruhtadeami ja resurssaid jorgaleapmái.

ON MÁNÁIDKONVENŠUVDNA

ON mánáidkonvenšuvdna lea riikkaidgaskasaš šiehtadus mánáid vuogatvuođaid birra. Buot mánáin ja nuorain vuollel 18 jagi miehtá málłmmi leat seamma vuogatvuođat. ON mánáidkonvenšuvdna lea norgga lágain.

1. Mánnáahki: ON mánáidkonvenšuvdna guoská buot mánáide vuollel 18 jagi.

2. Ii vealaheapmi: Buot mánáin lea vuogatvuohta ii vealahuvvat iežaset dahje vähnemiiddiset čearddalašvuoda, ivnni, sohkabeali, gieila, oskoldaga, duogáža, doaibmahehtehusa dahje oaivila geažil.

3. Buoremussan mánnái: Rávisolbmot galget álo dahkan dan mii lea buremussan mánáide.

4. Stáhta ovddasvástádus: Stádas lea ovddasvástádus ahte buot mánát ožżot vuogatvuođaideaset ollašuvvat.

5. Vähnenbagadus: Vähnemiin lea vuogatvuohta ja geatnegasvuohta addit mánáide daid rávvagiid maid oaivvildit ahte mánát dárbbasit vai sis lea buorre dilli.

6. Eallin ja boahtteáigi: Buot mánáin lea vuogatvuohta bajásšaddat, ovdánit ja vuogatvuohta boahtteáigai.

7. Namma ja nationalitehta: Buot mánáin lea vuogatvuohta oažżut nama ja gullat muhtin riikii, ja diehtit geat su vähnemät leaba ja oažżut fuolahuusa sudnos, nu guhkás go lea vejolaš.

8. Identitehta: Buot mánáin lea vuogatvuohta iežaset identitehtii ja leat gii lea.

9. Orrut vähnemiiddis luhtte: Buot mánáin lea vuogatvuohta orrut vähnemiiddis luhtte, earet dalle go dat ii leat buorre mánáide.

10. Gávn nadit bearrašiin: Buot mánáin, geat eai oro seamma riikkas go vähnemät, lea vuogatvuohta doalahit oktavuođa goappašagaiguin ja ohcat beassat orrut ovttas.

11. Veagal dolvojuvvot olgoriikii: Ii ovttasge leat lohipi lobiheamet váldit mánáid olggos riikkasteaset dahje doallat sin olgoriikkas lobiheamet.

12. Oaivilis mualit ja vuhtiiváldot: Buot mánáin lea vuogatvuohta oaiviliidiset mualit ja väikkühit áššiin mat gusket sidjiide.

13. Almmuhanfriddjavuoha: Buot mánáin lea vuogatvuohta gávdnat, oažżut ja juohkit dieđuid, ja mualit oaiviliidiset, nu guhká go eai rihko earáid vuogatvuođaid.

14. Jurdda- ja oskkoldatfriddjavuoha: Buot mánáin lea vuogatvuohta oskut ja jurddašit dan maid ieža hálloidit, ja árvvusadnot dan dihte.

15. Organisašuvnafriddjavuoha: Buot mánáin lea vuogatvuohta oassállastit organisašuvnnain ja čoaganemii.

16. Priváhtaeallin: Buot mánáin lea vuogatvuohta priváhtaeallimi.

17. Dieđut ja media: Buot mánáin lea vuogatvuohta oažżut dieđuid mat leat heivehuvvon mánáide, ja galget suddjejuvvot vahágahti dieđuin.

18. Vähnenovddasvástádus: Buot mánáin lea vuogatvuohta bajásgessot iežaset vähnemiin, jus dat lea vejolaš.

19. Suddjen: Buot mánáin lea vuogatvuohta ahte ii oktage rumašlaččat dahje psyhkalaččat vahágahte dahje illas sin.

20. Mánát geat eai oro bearrašeaset luhtte: Buot mánáin, geat eai oro vähnemiiddiset luhtte, lea vuogatvuohta oažżut suddjema ja veahki.

21. Adopšuvdna: Buot mánát geat adopterejuvvot galget leat oadjebasat das ahte dat lea dahkkon sidjiide buremussan.

22. Báhtareaddjemánát: Buot mánát geat leat báhtareaddjít galget oažżut veahki ja suddjema maid dárbbasit.

23. Mánát geain lea doaibmahehttehus: Buot mánáin geain lea psyhkalaš ja rumašlaš doaibmahehttehus, lea vuogatvuohta ahte sidjiide láhčojuvvo dilli nu ahte sáhttet oassállastit, ovdánit ja oažżut oahpu seamma lágje go eará mánát.

24. Dearvvašvuoha: Buot mánáin lea vuogatvuohta buori dearvvašvuodálfalaldahkii.

25. Mánát fuollaruovttus dahje ásahusas: Buot mánáin, geat eai oro vähnemiiddiset luhtte, lea vuogatvuohta čuovvuluvvot buori lágje ja oadjebas bajásšaddamii. Galgá jeavddalaččat árvvoštaloluuvvot mii lea buremussan mánnái.

26. Ruđalaš veahkki: Buot mánáin lea vuogatvuohta ruđalaš veahkkái, jus vähnemiin eai leat doarvái ruđat addit sidjiide oadjebas ja buori bajásšaddama.

27. Birgendássí: Buot mánáin lea vuogatvuohta doarvái buori birgendássái, vai sáhttet ovdánit ja oažżut mávssolaš árgabeavvi.

28. Skuvla: Buot mánáin lea vuogatvuohta vázzit skuvlla ja váldit oahpu.

29. Buorre skuvla: Buot mánáin lea vuogatvuohta vázzit buori skuvllas, gos besset ovdánit iešguđet lágje ja gos árvvusatnet olmmošvuogatvuođaid, luonduu ja sierranas kultuvrraid.

30. Eamiálbmogat ja unnitloguálbmogat: Buot mánáin, geat gullet eamiálbmogii dahje unnitloguálbmogii, lea vuogatvuohta ovttas earáiguin iežaset joavkkus hupmat gielaset, atnit kultuvraset ja oskkuset.

31. Stoahkan ja astoáigi: Buot mánáin lea vuogatvuohta stoahkat ja astoáigái ja vuoinjasteapmái, ja searvat dáidda- ja kultureallimi.

32. Bargu: Buot mánáin lea vuogatvuohta ahte bargu ii galgá väikkühit sin skuvladili ja dearvvašvuoda. Bargu ii galgá leat várálaš iige vahágahti.

33. Gárrenmirkkot: Buot mánáin lea vuogatvuohta suddjejuvvot gárrenmirkkuid vuostá.

34. Seksuála veagalváldin: Buot mánáin lea vuogatvuohta suddjejuvvot seksuála veagalváldima ja illasteami vuostá.

35. Veagal doalvun: Veagal doalvut ja vuovdit mánáid lea lobiheapme.

36. Suddjen boasttugeavaheami vuostá: Buot mánáid galget suddjejuvvot boasttugeavaheami vuostá mii sáhtta leat vahágahti.

37. Giddagas, ránggášteapmi ja illasteapmi: Buot mánáin, geat leat lága rihkkon, lea vuogatvuohta oažżut ránggáštusa mii ii vahágahte sin ja ahte giddagas adno dušo jus ii leat eará ráđđi. Mánáiguin ii galgá goassege meannudit eahpeolmmošlaš dahje loavkidahtti vugiin.

38. Mánát sodiin ja riidduin: Buot mánáin lea vuogatvuohta suddjejuvvot sodiin ja riidduin. Mánát eai galgá goassege adnot soalddáhin.

39. Veahkki: Buot mánáin, geat leat vásihan juoidá mii lea váttsi dahje vahálaš, lea vuogatvuohta veahki oažżut.

40. Láhkarihkun: Buot mánáin, geat leat lága rihkkon, lea vuogatvuohta meannuduvvot árvvusatnimi ja vuoggalašvuodain.

41. Go eará láğat leat buorebut: Jus eará sisriikkalaš dahje riikkaidgaskasaš láğat leat buoret mánáide, de galgá daid čuovvut baicca go ON mánáidkonvenšvnna.

42. Máhttu: Buot mánáin lea vuogatvuohta dovdat ON mánáidkonvenšvnna ja vuogatvuođaideaset. Stáhta galgá dahkan mánáid vuogatvuođaid dovdusin buot mánáide ja rávisolbmuide.

CAVGILEAMIT EARÁ RESURSSAIDE

Stuoradiggi: www.stortinget.no

Sámediggi: www.sametinget.no

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner: www.lnu.no

PRESS – Redd Barna ungdom: www.press.no

Ungdommens ytringsfrihetsråd: <https://frittord.no/nb/aktuelt/ja-til-flere-unge-stemmer-i-den-offentlige-debatten-fastslar-rapporten-til-ungdommens-ytringsfrihetsrad>

Demokratisk beredskap mot rasisme og antisettisme: www.dembra.no

Wergelandsenteret, demokratiopplæring på Utøya: <https://nor.theewc.org/2020/04/27/ressurser-fra-demokratilaering-pa-utoya/>

ON gúlahalladoaibma: www.fn.no

Redd Barna

Redd Barna bargá málmmi ovddas gos buot
mánát cevzet, ohppet, leat oadjebasat ja ožžot
vuogatvuodaideaset ollašuvvot. Mii bargat
mánáide ja mánáiguin eanet go 120 riikkas,
ja dat dakhá Redd Barna málmmi stuorámus
mánáidvuogatvuodaorganisašuvndan.

www.reddbarna.no/skole

Geahča Redd Barna skuvlašiidduin eanet nuvttá oahppáávdnasiid daid birra:

- ON mánáidkonvenšuvdna ja ON ceavzilvuođamihtut
- Neahttajierbmi ja digitálalaš árvvoštallan
- Ii oktage olggobealde – dorvvolaš luohkkábirrasiid ja ohppiidmielváikkuheami birra
- Dieđut veahkaválddálašvuođa ja sekstuála veahkeváldima birra ja dan vuosttaldeapmi

Mánáid Válgga olis hálíida Redd Barna erenoamážit ávžžuhit luohkáid viidáseappot bargat daiguin:

- Ohppiindráđi giehtagirjiin
- Det magiske klasserommet – ii-vealaheapmi